

Sygn. akt IV CSK 15/08

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 kwietnia 2008 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Pietrzykowski (przewodniczący)

SSN Antoni Górski

SSN Krzysztof Strzelczyk (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa U. (...) Spółki z o.o. w L.

przeciwko W. K.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 10 kwietnia 2008 r.,

skargi kasacyjnej pozwanego

od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 20 czerwca 2007 r., sygn. akt I ACa (...),

uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Wyrokiem z dnia 1 marca 2007 r. Sąd Okręgowy w R. uwzględnił w znacznej części powództwo spółki „U. (...)” Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą L. i zasądził na jej rzecz od pozwanego W. K. kwotę 79.870,52 złotych z odsetkami ustawowymi od dnia 5 stycznia 2005 r. do dnia zapłaty.

W uzasadnieniu powództwa wskazano, że powódka jest wierzycielem Agencji Inwestycyjnej „D.(...)” Spółki z o.o. w R. a wierzytelność została objęta nakazem zapłaty, wydanym dnia 19 sierpnia 2004 r. przez Sąd Okręgowy w L. w sprawie sygn. akt VI GNc (...) na podstawie Weksla *in blanco* z terminem płatności wyznaczonym na dzień 3 sierpnia 2004 r., wystawionego i podpisanego dnia 14 lipca 2004 r. przez pozwanego jako prezesa zarządu spółki „D.(...)”. Przeprowadzone przez Sąd Okręgowy postępowanie dowodowe potwierdziło opisane okoliczności. Ponadto Sąd ten ustalił, że pozwany W. K. był prezesem zarządu spółki „D.(...)” od lutego do 22 czerwca 2004 r. W dniu 26 sierpnia 2004 r. powódka złożyła do komornika wnioski o zabezpieczenie należności objętej nakazem zapłaty a następnie po jego uprawomocnieniu się 27 września 2004 r. zostało wszczęte postępowanie egzekucyjne, które ostatecznie zostało umorzone wobec stwierdzenia bezskuteczności egzekucji.

Sąd Okręgowy uznał za zasadne powództwo oparte na treści art. 299 k.s.h. albowiem weksel dotyczył zobowiązania, które powstało w czasie, kiedy pozwany pełnił funkcję członka zarządu a bez znaczenia było wypełnienie weksla po odwołaniu pozwanego z zarządu.

Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 20 czerwca 2007 r. oddalił w całości apelację pozwanego opartą między innymi na zarzucie naruszenia art. 299 § 1 k.s.h. w związku z art. 101 i 102 Prawa wekslowego przez przyjęcie, że pozwany odpowiada za zobowiązania wekslowe spółki „D.(...)” powstałe 14 lipca 2004 r., gdy przed tą datą tj. 22 czerwca 2004 r. przestał być członkiem jej zarządu oraz przez uznanie za spełnioną przesłankę bezskuteczności egzekucji pomimo, że czynności egzekucyjne przeciwko tej spółce prowadzone były przez wierzyciela nieudolnie a spółka ta ma nadal majątek pod wskazanym przez pozwanego adresem w R.

Sąd Apelacyjny wskazał, że weksel został faktycznie wystawiony i wręczony powódce przez pozwanego 16 marca 2004 r. a więc w czasie, kiedy pozwany był członkiem zarządu spółki „D.(...)”. Poza tym weksel został wystawiony na zabezpieczenie płatności z umowy o współpracy zawartej 15 marca 2004 r. Dlatego zobowiązanie, które zabezpieczał weksel powstało w czasie, kiedy pozwany był członkiem zarządu spółki.

Jednocześnie sąd odwoławczy podzielił dotychczasowe stanowisko, co do wykazania przez wierzyciela spółki bezskuteczności prowadzonej przeciwko niej egzekucji, jako przesłanki odpowiedzialności pozwanego z art. 299 k.s.h. Już w sierpniu 2004 r. powód złożył wniosek do komornika o zabezpieczenie należności objętej

nakazem zapłaty, wydanym przeciwko spółce w postępowaniu nakazowym. Komornik zawiadomił dnia 27 sierpnia 2004 r. spółkę „D.(...)” o wszczęciu postępowania zabezpieczającego. Ponieważ doszło następnie do zmiany adresu siedziby, spółka była zobowiązana z mocy art. 761 § 3 k.p.c. w związku z art. 743 § 1 k.p.c. do poinformowania o tym fakcie organ egzekucyjny w terminie 7 dni. Skoro spółka tego nie uczyniła, nie może obecnie powoływać się na nieudolnie prowadzoną egzekucję. Konkludując kwestię bezskuteczności egzekucji Sąd Apelacyjny wskazał, że powódka legitymuje się postanowieniem o umorzeniu postępowania egzekucyjnego z uwagi na jej bezskuteczność a to jest wystarczające do przyjęcia, że została spełniona przesłanka z art. 299 § 1 k.p.c.

Pozwany wniósł skargę kasacyjną od wymienionego wyroku, którą oparł na obu podstawach wymienionych w art. 398³ § 1 k.p.c.

Naruszenie art. 299 § 1 k.s.h. w związku z art. 101 pkt 7 i art. 102 Prawa wekslowego przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie miało polegać na przyjęciu na tej podstawie odpowiedzialności, pomimo że zobowiązanie wekslowe spółki „D.(...)” powstało zgodnie z treścią weksla dnia 14 lipca 2004 r., kiedy pozwany przestał być członkiem zarządu spółki. W ten sam sposób miało dojść do naruszenia art. 299 § 1 k.s.h. przez przyjęcie, że sam fakt umorzenia postępowania egzekucyjnego stanowi o spełnieniu przesłanki bezskuteczności egzekucji, bez względu na to, czy egzekucja prowadzona przeciwko spółce była nieudolna albowiem nie uwzględniała zmiany adresu siedziby dłużnika a także nie była skierowana do całego majątku spółki. Ponadto zdaniem wnoszącego skargę kasacyjną Sąd drugiej instancji błędnie ocenił, że pouczenie spółki „D.(...)” w postępowaniu zabezpieczającym o obowiązku informowania o zmianie adresu rozciągało się z mocy art. 761 § 3 w związku z art. 743 § 1 k.p.c. na postępowanie egzekucyjne, co pozwalało uznać, że egzekucja przeciwko tej spółce było prowadzona prawidłowo. W ramach naruszenia przepisów postępowania zarzucono naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. polegające na uznaniu przez sąd, że przedstawiony przez pozwanego wykaz obejmuje zobowiązania spółki „D.(...)”, pomimo iż w istocie był to wykaz wierzytelności spółki.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zaskarżony, prawomocny wyrok sądu drugiej instancji został wydany po wejściu w życie ustawy z dnia 22 grudnia 2004 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy - Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. Nr 13, poz. 98). Dlatego do rozpoznania skargi kasacyjnej powoda mają zastosowanie przepisy Kodeksu

postępowania cywilnego w wersji obowiązującej po dniu 6 lutego 2005 r. (art. 3 cyt. ustawy). W ustawie z dnia 22 grudnia 2004 r. przyjęto zasadniczą zmianę modelu instytucji kasacji nadając jej charakter nadzwyczajnego środka zaskarżenia. Wyrazem tej zmiany jest istotne ograniczenie dostępności skargi kasacyjnej pod względem dopuszczalnych jej postaw. Pomimo pozostawienia w art. 398³ § 1 k.p.c. (w porównaniu do art.391¹ k.p.c. w wersji obowiązującej do dnia 5 lutego 2005 r.) możliwości zaskarżenia orzeczenia z powodu naruszenia prawa materialnego przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie oraz z powodu naruszenia przepisów postępowania, jeżeli uchybienie to mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy, zakres tych zarzutów w odniesieniu do wszystkich podmiotów uprawnionych do wniesienia skargi kasacyjnej został ograniczony. Zgodnie bowiem z art. 398³ § 3 k.p.c. podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub ocena dowodów. Oznacza to jednoznaczne określenie funkcji Sądu Najwyższego jako sądu prawa, który rozpoznając skargę kasacyjną w granicach jej podstaw, jest związany z mocą art. 398¹³ § 2 k.p.c. ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia. Wyłączenie w art. 398³ § 3 k.p.c. z podstaw skargi kasacyjnej zarzutów dotyczących oceny dowodów pozbawia skarżącego możliwości powoływania się na zarzut naruszenia zasady swobodnej oceny dowodów przewidzianej w art. 233 k.p.c. Z tej przyczyny bezzasadne jest kwestionowanie w skardze kasacyjnej, w oparciu o treść art. 233 § 1 k.p.c., ustaleń faktycznych, co do wypłacalności spółki.

Bezskuteczność egzekucji prowadzonej przeciwko spółce jest, obok istnienia zobowiązania tej spółki, podstawową przesłanką odpowiedzialności członków zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z art. 299 k.s.h. Do jej spełnienia wystarczy, że bezskuteczność egzekucji „okaże się” w jakikolwiek sposób. Dlatego zarówno w literaturze jak i orzecznictwie dominuje liberalny pogląd, że wierzyciel może wykazywać bezskuteczność egzekucji nie tylko przez wszczęcie „własnego postępowania egzekucyjnego” i uzyskanie formalnego stwierdzenia bezskuteczności, ale także może to uczynić za pomocą innych środków dowodowych (zob. m.in. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 czerwca 1937 r., I C 1927/36, Zb. Orz. SN 1938, nr IV, poz. 184, uchwałę SN z dnia 15 czerwca 1999 r., III CZP 10/99, OSNC 1999, nr 12, poz. 203, wyroki Sądu Najwyższego z dnia 14 lutego 2003 r., IV CKN 1779/00, OSNC 2004, nr 5, poz. 76, z dnia 26 czerwca 2003 r., V CKN 416/01, OSNC 2004, nr 7-8, poz. 129, z dnia 31 stycznia 2007 r., niepubl. a także z dnia 7 lipca 2005 r., V CK 19/05, niepubl.). Wykazanie przez wierzyciela bezskuteczności egzekucji bez inicjowania własnego

postępowania egzekucyjnego dotyczy oczywistych przypadków, kiedy na podstawie stanu majątkowego spółki widoczne jest, że egzekucja z tego majątku nie zaspokoi wierzyciela (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 lutego 1954 r. II C 454/53 niepubl.). Tak będzie dla przykładu, kiedy nieruchomości będąca jedynym majątkiem spółki jest obciążona ponad swą wartość wierzytelnościami, korzystającymi z pierwszeństwa zaspokojenia (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 czerwca 1937 r. I C 1927/36, Zb.Orz. SN 1938, nr IV, poz. 184).

Jednakże w sytuacji, gdy spółka dysponuje nadającymi się do egzekucji prawami majątkowymi, bezskuteczność egzekucji wobec spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, musi być oceniana pod kątem zachowania wierzyciela, czy wyczerpał właściwie przysługujące mu środki aby zaspokoić się z istniejącego majątku spółki. Dla odpowiedzialności członka zarządu na podstawie art. 299 § 1 k.s.h. nie ma znaczenia zachowanie samej spółki w toku egzekucji, a zwłaszcza, czy dopełniła ciężących na niej obowiązków informacyjnych z art. 761 § 3 k.p.c. w związku z art. 743 k.p.c.

Bezpodstawne jest wobec tego zawarte w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku stwierdzenie, że skoro spółka nie dopełniła swoich obowiązków w toku postępowania egzekucyjnego, to nie może obecnie powoływać się na nieudolność prowadzonej egzekucji. Wadliwość tej oceny jest jeszcze bardziej wyraźna jeśli uwzględni się, że spółka „D.(...)” nie jest pozwana w sprawie i to nie spółka powołuje się na wadliwość przeprowadzonego postępowania egzekucyjnego. Powództwo zostało wytoczone przeciwko członkowi zarządu tej spółki, pełniącemu swą funkcję w czasie powstania dochodzonej wierzytelności. Jest to samodzielna odpowiedzialność członka zarządu spółki wobec wierzyciela spółki i spełnienie pozytywnych przesłanek odpowiedzialności z art. 299 § 1 k.s.h. jak i wystąpienie okoliczności egzoneracyjnych, przewidzianych w § 2 tego artykułu, podlega ocenie jedynie w tych relacjach pomiędzy tymi podmiotami.

Ewentualne utrudnienia w postępowaniu egzekucyjnym, jakie wystąpiły w związku z zaniechaniem po stronie dłużnika, mają tylko znaczenie dla oceny, czy wierzyciel pomimo wystąpienia tych okoliczności uczynił wszystko, co niezbędne, aby zaspokoić się z majątku spółki. Wyjaśnienie i ocena tych okoliczności są niezbędne w sytuacji, kiedy pozwany na podstawie art. 299 k.s.h. zarzuca wierzycielowi nieudolnie prowadzoną egzekucję i przedstawia na tę okoliczność dowody. Wtedy nie wystarczy poprzestanie na postanowieniu komornika o umorzeniu egzekucji z powodu stwierdzenia jej bezskuteczności. W związku z toczącym się postępowaniem

egzekucyjnym, należało ocenić zachowanie wierzyciela, któremu pozwany zarzucał, iż pomimo wiedzy o zmianie adresu siedziby spółki i miejsca położenia jej majątku nie podjął w odpowiednim czasie odpowiednich działań. Istotne zatem jest nie tylko to, czy stawiane wierzycielowi zarzuty były prawdziwe ale także to, czy wierzyciel, mając rozeznanie co do aktualnej sytuacji spółki, mógł podjąć skuteczne działania aby w ramach sądowego postępowania egzekucyjnego uzyskać zaspokojenie z majątku spółki.

Wierzyciel ma wpływ na sposób i zakres prowadzonej egzekucji (art. 797 i 799 k.p.c.). Jak trafnie wskazał Sąd Najwyższy w wymienionym wyżej wyroku z dnia 26 czerwca 2003 r., nie da się wykluczyć, że nastąpi ukończenie postępowania egzekucyjnego bez zaspokojenia wierzyciela z wskazanych przez niego we wniosku praw majątkowych spółki – dłużnika (art. 816 w związku z art. 824 § 1 pkt 3 k.p.c.). W takiej sytuacji, gdy istnieje majątek spółki pozwalający na zaspokojenie wierzyciela, nie sposób uznać przesłanki przewidzianej w art. 299 § 1 k.s.h. za spełnioną (zob. też wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 stycznia 2000 r. II CKN 628/98 niepubl. a także z dnia 7 lipca 2005 r., sygn. akt V CK 19/05, niepubl.). Jeżeli bezskuteczna egzekucja została skierowana jedynie do części majątku spółki, członek jej zarządu będzie ponosił subsydiarną odpowiedzialność jedynie wtedy, gdy z okoliczności wynika, że pozostały majątek spółki nie pozwalał na uzyskanie zaspokojenia.

Odpowiedzialność członka zarządu mogą wyłączyć także inne uchybienia wierzyciela w zakresie czynności zmierzających dla zaspokojenia z majątku spółki. W wyroku z dnia 24 czerwca 2004 r. (sygn. akt III CK 107/03, OSNC 2005/6/109) Sąd Najwyższy słusznie odniósł ten skutek do niepodjęcia przez wierzyciela w stosownym czasie egzekucji przeciwko spółce, choć egzekucja była możliwa.

Sąd drugiej instancji wadliwie przypisując decydujące znaczenie formalnemu stwierdzeniu bezskuteczności egzekucji, jednocześnie nie ocenił żadnego z dowodów wskazanych przez pozwanego na okoliczność zaniedbań wierzyciela w zakresie uzyskania zaspokojenia z majątku spółki, jak również nie odniósł się do powoływanych przez pozwanego okoliczności, mogących wskazywać na to, że nie spełniła się wymagana w art. 299 § 1 k.s.h. przesłanka bezskuteczności egzekucji. Te wady zaskarżonego wyroku nie pozwalają na ocenę, czy doszło do naruszenia art. 299 § 1 k.s.h. przez jego niewłaściwe zastosowanie.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego dominuje pogląd, że odpowiedzialność na podstawie art. 299 k.s.h. ponoszą osoby będące członkiem zarządu w czasie istnienia

zobowiązania, którego egzekucja okazała się nieskuteczna (zob. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 28 lutego 2008 r., III CZP 143/07 niepubl. a także wyroki SN z dnia 31 stycznia 2007 r., IV CSK 370/06 oraz z dnia 2 lutego 2007 r., IVC CSK 370 06, OSNC-ZD 2008, nr 1, poz. 8), przy czym nie jest istotne, czy wierzytelność wobec spółki jest wymagalna (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 czerwca 2005 r. V CK 734/04, niepubl.).

Zobowiązanie spółki „D.(...)” opiera się na treści weksla. Według art. 1 Prawa wekslowego weksel musi być opatrzony datą wystawienia. Odnosi się on także do weksla niezupełnego w chwili wręczenia. Jest to formalny wymóg weksla, bez którego weksel jest nieważny. Chodzi oczywiście o sytuację, kiedy weksel nie zawiera daty wystawienia. Wpisanie innej daty wystawienia, nie odpowiadającej rzeczywistemu stanowi rzeczy, nie wywołuje takiego skutku albowiem został spełniony wymóg opatrzenia weksla datą płatności (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 maja 1928 r., I C 474/27, OSP 1928, nr 7, poz. 411 a także z dnia 8 stycznia 2004 r., I CK 21/03, niepubl.).

Według dominującego w piśmiennictwie poglądu zobowiązanie wekslowe osób podpisanych na wekslu powstaje z chwilą wydania podpisanego weksla remitentowi przez wystawcę. Z tą chwilą, wystawienia i wydania weksla powstaje zobowiązanie wekslowe. Podobnie za datę wystawienia weksla *in blanco* i powstania zobowiązania z tego weksla uznać należy dzień, w którym dłużnik podpisał weksel niezupełny z zamiarem zaciągnięcia zobowiązania wekslowego i wydał go wierzycielowi a ten przyjął weksel gwarancyjny. Ten dzień powinien być wpisany przez powoda na wekslu. W rozpoznanej sprawie nie było sporu co do 16 marca 2004 r., jako daty wręczenia weksla *in blanco*. W tym czasie, kiedy powstało zobowiązanie wekslowe, pozwany pełnił funkcję członka zarządu. Dlatego nie można podzielić stanowiska skarżącego, iż zobowiązanie wekslowe powstało z datą wpisaną na wekslu jako data wystawienia a to z kolei miałyby wyłączyć jego odpowiedzialność na podstawie art. 299 k.s.h.

Uwzględniając przytoczone wyżej okoliczności, wobec częściowej zasadności skargi kasacyjnej, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 oraz art. 108 § 2 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c.